

^aBokstaven j efter rättelse från s. ^bEfter rättelse, möjligen från qui. ^cHärefter en raderad bokstav. ^dnär varande i marginalerna utan avstävningstecken vid radskifte.

¹Jäppestad i Vårdsbergs socken.

10194 (1380 juni 29–1381 mars 22)

Katarina Ulfsdotter tillskriver ärkebiskop Birger (Gregersson) i Uppsala och tackar för välgärningar han gjort mot henne själv och hennes kloster. Utfärdaren ber mottagaren att ägna sin faderliga omsorg åt uppbörderna och översändandet av vårfrupenningen till Vadstena kloster, som ska betalas av menigheten i ärkebiskopens stift. Katarina skickar över en påvlig bulla som tillsänts henne från ärkebiskopen i Lund. Utfärdaren och alla prästbröderna i Vadstena ber mottagaren att till dem översända det verk benämnt "Alphabetum", som ärkebiskopen talat om med klosterbrodern herr Gudmar (Fredriksson), vilket kan medföras av den kurir som ärkebiskopen anser lämplig.

Orig. på papper (22,7 x 14,7 cm; 11+2 rader), Sv. Riksarkivet.

SDHK nr 11578.

Faksimil: M. Berggren i Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 1989, s. 51–52.

Tryckt: Berggren, a.a., s. 50–52.

Regest: RPpRH nr 42.

Om brevet se T. Höjer, Studier i Vadstena klostrets och birgittinordens historia (1905), s. 352 med not 3.

Beträffande "Alphabetum", som nämns i texten, åsyftar detta sannolikt ett litterärt verk. Det har tidigare gjorts gällande att det här skulle vara fråga om introduktionen av en ny stil, så kallad 'Vadstenastil'; se S. Jansson i Nordisk kultur XXVIII:A, Palæografi (1944), s. 84, och Berggren, a.a., s. 42 f. Detta har senare på goda grunder tillbakavisats av P.-A. Wiktorsson i Skrivare i det medeltida Skara stift (2006), s. 19–20, och N. Dverstorp i Skrivaren och skriften. Om skrift- och handskriftsproduktion i Vadstena kloster (2010), s. 70–72. Det mest sannolika verket som avses är *Alphabetum distinctionum* av magister Mattias av Linköping (död 1350). Om detta verk se A. Piltz i *Symbolae Septentrionales. Latin Studies Presented to Jan Öberg* (1995), s. 137–171 (med utgåva av bevarade fragment). Enligt uppgift i hs C 54, fol. 60 v, Uppsala universitetsbibliotek, ska Vadstena kloster i sin ägo ha haft magister Mattias *Alphabetum distinctionum* i tre volymer. Blad ur dessa volymer blev under 1500-talets andra hälft använda som omslag till fogderäkenskaper. Härom se V. Walta i *Nordic Latin Manuscript Fragments. The Destruction and Reconstruction of Medieval Books* (2017), s. 242–243, 253 (not 13). För andra verk som skulle kunna åsyftas, se not 1 nedan.

Brevet är odaterat men bör föras till tiden efter Katarina Ulfsdotters hemkomst till Sverige 1380 (se kommentar till DS nr 10195). Hon avled i mars 1381. Angående hennes dödsdatum, om vilket motstridiga uppgifter finns (22, 23 eller 24/3), se H. Gillingsstam i SBL XXI, s. 5.

In Ihesu Christo gloriose Virginis filio humillima mei recommendacione reuerenter premissa · Pro immensis beneficiis / · michi et monasterio meo · a vestra bonitate · quam sepius impensis / vberiores corde quam calamo refero gracionum acciones / rogans humillime reuerendissimam paternitatem vestram, quod de contribuendo a populo communitatis dyocesis vestre et colligendo denario beate virginis Marie et monasterio eiusdem virginis in Watzstena transmittendo curam piam et paternam dignemini adhibere. Jtem mitto vobis litteram quandam bullatam summi pontificis / ad me a Lyndensi^a archipresule · destinatam · Jtem · rogo excellenciam vestram cum omnibus fratribus meis presbiteris in Watzstenum · deuotissime caritatis instancia, quod eisdem presbiteris Alphabetum^{b,1} illud, de quo dixistis dilecto fratri nostro domino Gotmaro, cum aliquo intermeancium quo vobis visum fuerit,

dignemini destinare. Vos in suo sancto seruicio confortet^c et conseruet^d piissimus Virginis filius Ihesus *Christus* /
 Hec^e Katerina Wlfsdottir^f vestra humilis oratrix.

Adress på baksidan: Venerabili in *Christo* patri ac domino · domino Birgero Dei gracia archiepiscopo Vpsalensi^g presentetur ·

Spår av spetsovalt grönt sigill på baksidan.

^aLynden si utan avstavningsstecken vid radskifte. ^bBokstäverna etum ifyllda av senare hand. ^cBokstäverna or delvis borta p.g.a. hål i veck. ^dBokstäverna se ifyllda av senare hand. ^eBokstaven H delvis borta p.g.a. hål i papperet. ^fUpplöst i enlighet med utskrivnen form i DS nr 10293. ^gVp salensi utan avstavningsstecken vid radskifte.

¹Sannolikt åsyftas här magister Mattias' "Alphabetum distinctionum" (se kommentar ovan). Ett annat verk som föreslagits är "Ordinarium sive Alphabetum vitae religiosae" av Johannes Guallensis (Gallensis, John of Wales, John Wales), franciskansk kompilator, död i Paris ca 1285. Nämda verk fanns exempelvis i birgittinklostret Syon Abbey. Härom se V. Gillespie, *Syon Abbey with the Libraries of the Carthusians* (2001), s. 307, och V. Walta, *Libraries, Manuscripts and Book Culture in Vadstena Abbey* (2014), s. 11, not 42. Det kan inte heller uteslutas att det är fråga om "Alphabetum narrationum" av Arnoldus Leodiensis (död ca 1309).

10195 (1380 efter juni 29)

Biskop Nils (Hermansson) i Linköping inger supplik till påven (Urban VI) angående Birgittas kanonisation. Biskopen tackar Gud eftersom såväl rikets frälsemän som allmogen endräktigt underkastar sig påven och eftersom ingen i landet tar avfallingarnas parti. Alla i riket har tacksamt mottagit nyheten att (kardinalen) av Genève (det vill säga motpåven Clemens VII) och hans avfallingar blivit offentligt bannlysta. I landet gläds alla högeligen åt att nådebevisningar och indulgenser nu beviljas av påven, vilka Kristus med gudomlig frikostighet i detta land skänkt åt sin brud, framlidna Birgitta, för sin moders, den heliga Jungfruns kloster i Vadstena. Utfärdaren ber innerligt och med hela folkets kärleksfulla stöd att påven ska inskriva Birgitta i helgonens katalog och fullborda kanonisationen, vilket kommer att göra dem mycket lyckliga. De hoppas att detta olycksdrabbade rike – ödelagt och förhärjat av ständiga krig och plundringar, såväl inre som yttre – ska återupprättas genom Birgittas heliga beskydd. Även furstarna, som hittills varit emot både sig själva och Gud, har förundrats över Guds stora gåvor och börjar ställa in sig på fred. En stor mängd människor, till och med förhårdade brottslingar, strömmar (till klostret i Vadstena); botfärdiga ber de på sina bara fötter och lovar att leva rättrådigt. Alla människor i riket tackar och lovprisar påven för alla ovannämnda nådebevisningar och för den välborna fru Katarina, Birgittas dotter, som påven så nådefullt och välvilligt tagit emot och hjälpt i enlighet med hennes bön och önskan.

Avskrift i hs C 6, fol. 13r, Uppsala universitetsbibliotek.

SDHK nr 39611.

Tryckt: P. Ståhl, ed., Johannes Hildebrandi, *Liber epistularis I* (1998), s. 118–119, nr 87.

Regest: Ståhl, a.a., s. 159–160, nr 87.

Angående påven Urban VI:s bannlysning av motpåven Clemens VII och hans kardinaler se brev 1378 6/11 1378 (DS nr 9834) med kommentar.

Brevet saknar datering men bör av innehållet att döma ha skrivits kort efter Katarinas hemkomst från Rom; se Y. Brilioth, *Svensk kyrka, kungadöme och påvemakt 1363–1414* (1925), s. 115. Hon ankom till Söderköping under oktaven efter Petri och